

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У ХУДОЖНЬО-ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ

С. ВОРОБКЕВИЧА

Наталія ШАТІЛОВА,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
n.shatilova@chnu.edu.ua

VERBALIZATION OF ETHNO-CULTURAL STEREOTYPES IN S. VOROBKEVYCH'S LITERARY DISCOURSE

Nataliia SHATILOVA,

Yury Fedkovich Chernivtsi National University,

Researcher ID: D-2948-2017; ORCID 0000-0003-1233-1934

Shatilova Nataliia. Verbalization of ethno-cultural stereotypes in S. Vorobkevych's literary discourse.

The relevance of the scientific article determines the importance of the study of various means of expression of the national-linguistic picture of the world in the literary discourse of prominent Ukrainian writers. **The purpose of the scientific research** is to identify those different-level verbalized units that make up the fund of linguistic and aesthetic signs of national culture, evidenced in S. Vorobkevych's literary texts. **The scientific novelty of the research** is determined by the analysis of those language units that summarize the centuries-old observations, the life experience of the people among whom the writer grew up and lived, manifest his spirit and originality of worldview, and at the same time represent the national type of thinking of the author, his national-linguistic personality. Theoretical and illustrative material was analyzed using general scientific **methods** of analysis, synthesis, comparison, and linguistic methods – descriptive with methods of classification and generalization of linguistic facts. **Conclusions.** The study of the relevant features of the national-linguistic picture of the world through an literary text is inextricably linked with the study of the individual author's pictures of the world, which contain information about the mentality of the people whose literature is represented by this or that writer. The study of Vorobkevych's idiosyncrasy made it possible to identify original national and cultural verbal images in his artistic texts, which strengthen the language-aesthetic and expressive potential of literary discourse and reproduce in the writer's speech style the national-linguistic picture of the world of Ukrainians, represent the worldview of the people among whom he grew up and lived.

Key words: *literary text, idiosyncrasy, writer's language, ethno-marked language units, linguistic aesthetic signs of national culture, S. Vorobkevych.*

Постановка проблеми. Проблеми взаємозв'язку мови та етносу, мови й культури, мови й мислення віддавна перебувають у дослідницькому полі зацікавлень не тільки мовознавців, але й учених суміжних галузей – філософів, культурологів, фольклористів, етнологів та ін. Представники лінгвістичної науки в цьому аспекті розглядають мову як спосіб відображення ментальності, як засіб творення національної картини світу, своєрідний код, що є носієм етнокультурної інформації. Відображаючи закріплену й структуровану в мові специфічну сукупність народних знань про довкілля, національно-мовна картина світу охоплює безліч індивідуальних, із-поміж яких присутнє місце, без сумніву, належить творчим мовним особистостям, видатним представникам національної літератури.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні лінгвістичні дослідження утворюють новітні підходи до вивчення індивідуальної письменницької мовотворчості, розглядаючи мову творів як складну ієрархічну систему, що відображає номінативно-репрезентативні, інформаційно-комунікативні, міфологічні, культурологічні, світоглядні й психоментальні виміри (Ф. Бацевич, Т. Беценко, С. Бирик, Н. Голікова, І. Голубовська, М. Голянич, Н. Гуїванюк, Н. Данилюк, С. Єрмоленко, В. Жайворонок, В. Кононенко, Л. Мацько, О. Сидоренко, В. Ужченко та ін.). Наукові студії з ідіостилістики постулюють думку, що мова художньої

літератури як художньо-образний континуум репрезентує своєрідну знакову систему, яка актуалізує універсальні, релевантні для етносу психоментальні мовно-естетичні одиниці – словесно-образні знаки, що маркують національно-мовну картину світу.

Лінгвістика сьогодення декларує пріоритетність наукового опису різноманітних засобів вираження національно-мовної картини світу в художньо-літературному дискурсі видатних українських письменників. Декодуючи художній текст, окреслюючи індивідуальні маркери художньої мовотворчості, науковці розкривають не лише тематичну репрезентацію етномаркованої (українознавчої, народознавчої, етнокультурознавчої) лексики, але й концентрують дослідницьку увагу на лінгвокультурній специфіці паремій, на властивому певному етносу синтаксуванні фрази, осмислюють базові слова-концепти української ментальності тощо. **Актуальність** окресленої наукової проблематики в наш час поза сумнівом, адже «без урахування впливу того чи того етносу на мову, без опрацювання національно-культурного мовного компонента неможливо створити ефективну модель розвитку національної мови, тим паче української, у становленні якої народно-культурологічний чинник відіграв провідну роль»¹.

Непересічні мовні особистості, за авторитетним твердженням С. Єрмоленко, володіють талантом,

¹ Kononenko V. I. «Mova i narodna kultura» [Language and folk culture], *Movoznavstvo [Linguistics]*, 2001, P. 63 [in Ukrainian].

інтуїцією відчувати колективний досвід у сприйманні естетичної природи слова й трансформувати його в такі мовні форми, які й за природою творення, й за характером сприйняття постають як мовно-естетичні знаки національної культури – «різномірні мовні одиниці, до яких належать слова-поняття, приказки, прислів'я, крилаті вислови, фразеологізми, афоризми, рядки із творів художньої літератури тощо»². Такі одиниці виформовують національно-мовну картину світу, ментальний простір мовців. Вони акумулюють побутовий, психічний (емоційний), культурний тощо досвід поколінь і містять закодовану інформацію про різноманітні факти, явища, події з життя народу.

До когорти таких непересічних мовних особистостей, безперечно, належить й Сидір Воробкевич (літературні псевдоніми – Данило Млака, Демко Маковійчик, Семен Хрін, С. Волох, Морозенко, Іван Іванів з-під Кіцманя, Сирота з Буковини та ін.) – людина багатомірного таланту: самобутній поет, прозаїк, драматург, композитор, фольклорист, педагог, громадсько-культурний діяч, редактор буковинських часописів і водночас – православний священник, професор богословського факультету Чернівецького університету, до того ж – великий український патріот, один з перших будителів національного українського духу на Буковині³.

Високу оцінку своєї творчої діяльності С. Воробкевич дістав ще за життя. І. Франко, упорядник прижиттєвої збірки поезій буковинського письменника «Над Прутом» (1901), влучно назвав його «одним з перших жайворонків нової весни нашого народного відродження»⁴, а О. Маковей, упорядник тритомного видання Воробкевичевих творів (1909–1911), та Ю. Романчик, автор передмови до першого тому, наголошували: «був се чоловік, що тяжкою працею для народу заслужив собі на те, щоб ми его пам'ятали і его працю пізнали хоч у часті»⁵, адже він той, «котрому по Федьковичу загально признає ся перше місце межі буковинськими письменниками»⁶.

Різні грані життя, творчості та літературно-громадської діяльності С. Воробкевича свого часу висвітлювали С. Смаль-Стоцький, О. Маковей, В. Сімович, В. Лесин, О. Романець, А. Коржупова, М. Білинська, М. Івасюк, А. Кушніренко, Я. Гулін,

П. Никоненко, М. Юрійчук, Б. Мельничук, О. Попович, Н. Гуйванюк, Н. Бабич, О. Кульбаська та ін. Дослідники відзначають непересічне місце й присутню роль майстра слова в літературно-мистецькому житті Буковини, адже невтомно працюючи на ниві просвіти, красного письменства й музики стверджуючи, він заклав разом з Ю. Федьковичем підвалини української національної культури на Буковині, сприяв духовному відродженню українців краю.

Багатогранна діяльність С. Воробкевича, на наше переконання, відіграла важливу роль у становленні нової української літературної мови на народній основі на Буковині. Упродовж усього життя митець виявляв неприхований інтерес до питань, пов'язаних із захистом та популяризацією української мови, ставши взірцем самовідданої боротьби за права українського слова⁷. На переконання Б. Мельничука, «якби Сидір Воробкевич написав лишень один твір – пісню «Рідна мова», то й тоді його ім'я залишилося б назавше не тільки в історії української літератури та музики, а й в історії боротьби за українське слово, в історії українства загалом»⁸.

Мета наукової розвідки – окреслити ті різномірні вербалізовані одиниці, що складають фонд мовно-естетичних знаків національної культури, засвідчених у художніх текстах С. Воробкевича. Предметом наукового опису є передусім ті мовні одиниці, що узагальнюють багатовікові спостереження, життєвий досвід народу, серед якого зростав і жив письменник, маніфестують його дух і своєрідність світобачення й водночас – репрезентують національний тип мислення автора, його національно-мовну особистість. Ілюстративний матеріал подаємо за автентичним тритомним виданням⁹, зазначаючи в дужках номери тому та сторінки (цитуючи, дотримуємося правописної системи видання). У ході аналізу теоретичного та ілюстративного матеріалу застосовано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, зіставлення, а також описовий метод із прийомами класифікації й узагальнення мовних фактів.

Виклад основного матеріалу. Релевантний ідіостильовий маркер художньої мови С. Воробкевича – відтворення живої народної мови українського населення Буковини другої половини XIX ст. з її

² Yermolenko S. Ya. *Movno-estetychni znaky ukraïnskoi kultury [Linguistic and aesthetic signs of Ukrainian culture]*, Kyiv: Instytut ukraïnskoi movy NAN Ukrainy, 2009, P. 7 [in Ukrainian].

³ Kulbabska O., Shatilova N. «Pyshu, yak sertse dyktuie...» (*Idiostyl Sydora Vorobkevycha*) [*I write as my heart dictates...» (Idiostyle of Sydir Vorobkevych)*]: monohrafiia. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t, 2016, 456 p. (Serii: Movni skarby Bukovyny) [in Ukrainian].

⁴ Franko I. Ya. «Peredmova» [Preface]. *Danylo Mlaka (Izydor Vorobkevych). Nad Prutom: zbirnyk poezii [Danylo Mlaka (Izydor Vorobkevych). Over the Prut: a collection of poems]*, Lviv: Z drukarni Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka pid zariadom K. Bednarskoho, 1901, P. 1 [in Ukrainian].

⁵ Makovei O. «Izydor Vorobkevych» [Izydor Vorobkevych], *Tvory Izydora Vorobkevycha [Works of Izydor Vorobkevych]*, Lviv: Vyd-vo tovarystva «Prosvita», 1909, V. 1: Poezii, P. 8 (Ruska pysmennist) [in Ukrainian].

⁶ Romanchuk Yu. «Peredmova» [Preface], *Tvory Izydora Vorobkevycha [Works of Izydor Vorobkevych]*, Lviv: Vyd-vo tovarystva «Prosvita», 1909, V. 1, P. 3 [in Ukrainian].

⁷ Kulbabska O., Shatilova N. «Rol Sydora Vorobkevycha v istorii ukraïnskoi literaturnoi movy na Bukovyni v druhii polovyni KhIKh st.» [The role of Sydir Vorobkevych in the history of the Ukrainian literary language in Bukovina in the second half of the 19th century], *Ukraiïnska mova: naukovy-teoretychnyi zhurnal [Ukrainian language: scientific and theoretical journal]*, 2012, N 1, P. 116-130 [in Ukrainian].

⁸ Melnychuk B. I. «Vorobkevichevi lyny. Movo ridna, slovo ridne» [Vorobkevich's echoes. Native language, native word], *Bukovyna [Bukovyna]*, 2003, 15 zhovtnia, N 81 (1313), P. 3 [in Ukrainian].

⁹ *Tvory Izydora Vorobkevycha [Works of Izydor Vorobkevych]*, Lviv: Vydavnytstvo tovarystva «Prosvita», 1909, V. 1: Poezii, 420 p.; 1911, T. 2: Opovidannia, 412 p.; 1911, V. 3: Dramatychni tvory. 421 p. (Ruska pysmennist).

різнорівневими говірковими рисами. Мову творів митця насичує національно маркована лексика на означення місцевих реалій, характерних для буковинського побуту й господарювання, як-от:

– назви одягу: *гачі* ‘верхні чоловічі штани з сукна домашнього виробу’ [СБГ¹⁰, с. 44]; *горботка* ‘вид жіночого одягу типу плахти, витканої з вовняної пряжі’ [ГГ¹¹, с. 47]; *запаска* ‘фартух’ [СБГ, с. 138]; *кафтан* ‘шита або в’язана камізелька’ [ГГ, с. 91]; *киптар* ‘безрукавка на хутрі, оздоблена вишивкою’ [СБГ, с. 204]; *сердак* ‘верхній короткий рукавний одяг з домотканого сукна, оздоблений вовняними нитками’ [ГГ, с. 168]; *сурдут* ‘жакет, трохи коротший за сардак’ [СБГ, с. 533]; *рікля* ‘вид старовинної спідниці, переважно квітчастої, для нареченої’ [СБГ, с. 457] тощо;

– назви прикрас: *гердан* ‘вишита бісером стрічка (жіноча прикраса)’ [СБГ, с. 83]; *кутас* ‘прикраса у вигляді китиці на гуцульському одязі’ [ГГ, с. 107]; *пацьорки* ‘намисто з бісеру’ [СБГ, с. 394]; *салба* ‘намисто з монет (золотих чи будь-яких металевих)’ [СБГ, с. 474] тощо;

– назви головних уборів: *кресаня* ‘чоловічий фетровий капелюх з прикрасами’ [ГГ, с. 21]; *кучма* ‘чоловіча зимова шапка’ [ГГ, с. 108] та ін.;

– назви аксесуарів: *тобівка* ‘оздоблена орнаментом невелика шкіряна сумка’ [ГГ, с. 180]; *трайстра* ‘полотняна або вовняна торба, яку носять через плече’ [ГГ, с. 180]; *черес* ‘широкий шкіряний пояс із кишеньками і пряжками’ [ГГ, с. 211] тощо;

– назви їжі: *книш* ‘корж, начинений бринзою, сиром’ [ГГ, с. 97]; *кулеша* ‘страва з вареного кукурудзяного борошна’ [ГГ, с. 106]; *вурда* ‘сир, виварений з сироватки овечого молока’ [СБГ, с. 65]; *гусянка* ‘спеціально заквашене густе кип’ячене молоко’ [ГГ, с. 78]; *бриндзя* ‘приготовлений для зберігання посолений сир’ [ГГ, с. 29]; *юшка* ‘суп на м’ясному бульйоні’ [ГГ, с. 223] тощо;

– назви кухонного начиння: *бербениця* ‘дерев’яна посудина видовженої форми з двома денами для зберігання продуктів (переважно молока і бринзи) [ГГ, с. 23]; *раква* ‘кругла дерев’яна посудина з покришкою для масла або бринзи’ [ГГ, с. 161]; *коновка* ‘дерев’яна посудина з одним вухом для води; дерев’яна посудина для молока’ [ГГ, с. 100]; *барівка* ‘невелика дерев’яна посудина для зберігання продуктів’ [ГГ, с. 25] тощо;

– назви хатніх речей: *коверець* ‘невеликий килим, витканий із різнокольорових вовняних ниток’ [СБГ, с. 214]; *скорця* ‘великий вовняний килим домашнього виробу’ [СБГ, с. 497] тощо;

– назви знарядь та предметів праці: *клевець* ‘молоток’ [СБГ, с. 208]; *топірець* ‘топір (металевий або дерев’яний) з довгою ручкою, прикрашений орнаментом’ [ГГ, с. 187]; *барда* ‘широка сокира з коротким топоріщем’ [ГГ, с. 21]; *рискаль* ‘заступ, лопата’ [ГГ, с. 163]; *курмей* ‘міцна суконна мотузка’ [ГГ, с. 107] тощо;

– назви музичних інструментів: *трембіта* ‘духовий музичний інструмент – дерев’яна труба,

зроблена зі смерекового дерева, обвита березовою корою’ [ГГ, с. 188]; *флюяра* ‘довга сопілка без денця’ [ГГ, с. 198]; *теленка* ‘сопілка (переважно вербова) без бокових отворів, дно якої прикривають пальці під час гри’ [ГГ, с. 182] тощо;

– назви зброї: *брич* ‘дуже гострий ніж, його часто роблять з поломаної коси’ [СБГ, с. 39]; *ченілик* ‘малий складний ніж’ [ГГ, с. 210], *гвер* ‘гвинтівка’ [СБГ, с. 81]; *кріс* ‘рушниця’ [ГГ, с. 105] тощо;

– назви звичаїв і обрядів: *обзорини* ‘оглядини’ [СБГ, с. 348]; *заводини* ‘гуляння у молоді напередодні весілля’ [СБГ, с. 126]; *могорич* ‘частування з приводу успішного завершення якоїсь справи’ [ГГ, с. 125]; *крижмо* ‘дарунок дитині на хрестини’ [СБГ, с. 233]; *приніс* ‘дарунок на новосілля, весілля’ [ГГ, с. 157]; *деревце* ‘весільна ялинка, прикрашена квітами, цукерками’ [СБГ, с. 91] тощо;

– назви народних танців та мелодій: *аркан* ‘гуцульський чоловічий танець’ [ГГ, с. 18]; *гуцулка* ‘гуцульська мелодія до танцю; танець під таку мелодію’ [ГГ, с. 50]; *коломийка* ‘український гуцульський масовий танець, основною фігурою якого є замкнене коло’ [ГГ, с. 99] тощо;

– назви місцевого ландшафту: *звір* ‘міжгір’я, ущелина, вузька долина між горами’ [ГГ, с. 81]; *кичера* ‘стрімка гора, поросла лісом (крім вершини)’ [ГГ, с. 94]; *плай* ‘стежка в горах’ [СБГ, с. 427]; *полонина* ‘високогірне пасовище’ [ГГ, с. 153]; *дебра* ‘стрімке, заросле кущами узбіччя понад гірські потоки’ [ГГ, с. 56] тощо. Наведені приклади – слова з етносемантикою, що репрезентують матеріальну та духовну культуру буковинців як етнографічної групи українців в ідіостилі С. Воробкевича, слугують етнокультурним тлом художньої оповіді, пор.: *І в коморі усе в порядку, мов у книжці: тут бочка з сушеницями, там бербениці з бриндзєю, маслом, вурдою, гусянкою, рядами, як ялиці в лісі, усі повні, усі чисті-чисті, мовби от цойно з-під боднарського ножа вийшли...* (II, с. 26); [Грина:] *Дівчата, хлопці, діди, люде... всі у стрічках, у навах, нових строях, запасках, косицях, всі з віночками і цвітами – се небесна краса!* (III, с. 134); *...нестрі вовняні скорці, налавники, кожухи, кептарі і сердаки лежали, наче снопи в стозі* (II, с. 239).

До ідіостильових маркерів художньої мови письменника зараховуємо спорідненість його художнього слова з усною народною творчістю – потужного джерела для витворення індивідуального стилю майстра слова. І це закономірно, адже С. Воробкевич здобув широке визнання на Буковині не тільки як талановитий поет, письменник, драматург, педагог, громадський діяч, а й як фольклорист і композитор. Біографічні факти засвідчують: з юних років письменник захоплювався українською народною піснею. У вільний від навчання час мандрував буковинськими селами й збирав усну народну творчість, сумлінно вивчав збірники фольклорних

¹⁰ *Slovník bukovynských hovirok* [Dictionary of Bukovyna dialects], za redaktsiieiu N. V. Huivaniuk, Chernivtsi: Ruta, 2005, 688 p. [in Ukrainian].

¹¹ *Hutsulski hovirky: Korotkyi slovník* [Hutsul idioms: short dictionary], za redaktsiieiu Ya. Zakrevskoi, Lviv: Instytut ukrainoznavstva NANU, 1997, 233 p. [in Ukrainian].

матеріалів. Тож до вербалізаторів національних стереотипів у художніх текстах майстра слова уналежнюємо різнорівневі фольклоризми – усталені за формою, семантикою, емоційно-експресивним забарвленням системно вживані одиниці, побудовані за традиційними для фольклорно-пісенного стилю зразками.

Мовотворчість С. Воробкевича репрезентує широкий спектр традиційних означень фольклорного походження, що декларують особливості національного світовідчуття, відображають узагальнені віками ознаки, що їх історична пам'ять народу закарбувала як еталонні. Вони змальовують зовнішні характеристики людини, народні уявлення про дівочу та юнацьку вроду (*карі очі, чорні брови, біла рука, рум'яне личко, русява коса, високий стан*), увиразнюють традиційні колірні характеристики (*червона калина, зелена рута, синій Дніпро, синє море, блакитне небо, чорна могила, зелений гай, зелений явір, блідий місяць*), характеризують навколишнє середовище, природні явища (*рідний край, широкополі степи, глибокі ріки, безкраї степи, буйний вітер, хрещатий барвінок, крутий берег, шовкові трави, ясне сонце, сира земля, широкий світ, вишневий садок, ясна зірка*), передають узвичаєні ознаки абстрактних понять і неживих предметів (*козацька слава, далека чужина, солодкий сон, глибокі рани, завзятий бій, щира розмова, гаряча кров, жалісна пісня, гіркі сльози, дрібні сльози, криваві сльози*, напр.: *Коби мені крильця, полетів би я швидше від вітру до тебе, мій рідний краю, мій незабутний раю, туди, де степи широкополі і ріки глибокі, – де зазуля на калині кує, а у діброві соловейко милійше як тут співає, де орли сизокрили по-під небеса в'ються* (II, с. 11). Асоціативний зміст таких словосполучень номінативного характеру набуває у творах буковинського письменника символічного значення, маніфестуючи народний світогляд.

Мовно-естетичними знаками національної культури уважаємо прикладкові асоціативні словосполучення, творення яких опирається на потенційні можливості конкретно-чуттєвої образності, закладеної у фольклорному дискурсі. Вони характеризують персонажів (*козир-дівка, краля-дівчина, козак-парубок, козак-молодець, дідичі-бояри, дуки-гуцули, бранці-невольники, чабан-вівчар, сліпець-гусяр, ворожка-чарівниця, козак-запорожець, братці-товариші, товариші-побратими*), світ флори та фауни (*марень-зілля, сон-трава, соловій-пташина, вовки-сіроманці, рогач-олень, пташка-щобетушка*), світ навколишньої природи (*гори-скали, місяць-перекрій, щити-рокити*), абстрактні поняття, що перебувають у синонімічних / асоціативних відношеннях (*світи-чужини, добро-гроші, слава-доля, правда-воля, доля-воля, горе-трута, думка-гадка*) тощо, напр.: *...мено в купці розмовляти, зіле-травку ту щипати* (II, с. 224); *Хочем степом погуляти, слави-волі добувати* (I, с. 353); *Ластівочки-щобетушки вже нема, вже нема, а дівчина-сиротина все сумна, все сумна* (I, с. 180).

Етнокультурні стереотипи в ідіостилі С. Воробкевича передають конструкції семантико-синтаксичного паралелізму, увиразнюючи тенденцію

народнопісенної мови до протиставлення понять та образів, відображаючи зв'язок людини з навколишньою природою (*дівчина / калина, дівчина / зірниця, хлопець / явір, хлопець / місяць* тощо), напр.: *Зеленіє знов калина, в цвіти убирається; а дівчина-сиротина слізьми умивається* (I, с. 148); *При потоці явір, явір зелененький, а у вдови хлопець, хлопець молоденький* (I, с. 146); *У тій Руській Молдовиці над потоком у вдовиці не зірниця ясно сяє, то дівчина проживає* (I, с. 165); *Над Прутом у лузі не місяць зійшов, то хлопець до кралі-дівчини прийшов* (I, с. 159). Яскраво виражене фольклорне походження має паралелізм заперечення (*зірниця / дівчина, місяць / хлопець*), пор.: *У тій Руській Молдовиці над потоком у вдовиці не зірниця ясно сяє, то дівчина проживає* (I, с. 165); *Над Прутом у лузі не місяць зійшов, то хлопець до кралі-дівчини прийшов* (I, с. 159).

Суголосні символічні образи відтворюють у досліджуваних текстах порівняльні конструкції, зокрема фольклорні порівняння дівчини з рослинним світом (*калина, рожса, мак, тополя, малина, смерічка, терен, лелія*), твариною (*ясочка, вивірка*), птахом (*голубка, пава, ластівка*), небесними світилами (*зірка, місяць*), хлопця – з деревом (*явір, смерека, дуб*), закоханої пари – з птахами (*голуби, горлиці*), пор.: *Красна, пишна як та пави, – ся Марійка кучерява... В неї личко, як малина, а губонька, як калина; у Марійки з Молдовиці ясні очі – дві зірничі* (I, с. 165); *Гарний легінь був, здоровий як дуб, рослий як ялиця, вусок як галка чорний, а довгий як у Запорожця-козака* (II, с. 289); *Жили собі Марко і Ірена, наче двоє голуб'ят* (II, с. 81). Такі порівняння є традиційними для української мови народними символами, виразниками мовної картини світу українців, їхнього художньо-символічного світобачення.

Художні тексти С. Воробкевича фіксують народні висловлювання повчального змісту, які формулюють певні життєві закономірності, акумулюють народну мудрість українського народу, як-от: *Чоловік і жінка – то найліпша спілка* (III, с. 69); *Дівчина неповита дуже гордовита, а як молодиця, липне і до Гриця* (III, с. 156); *Де ж вірлови до воробця* (II, с. 212); *Горботка не до жулана* (III, с. 188); *Боже поможи, а ти, небоже, не лежи* (II, с. 240); *Тиждень працой, роби, а в неділю вберися* (III, с. 38) та ін. Прикметною рисою ідіостилу письменника є паремії, емоційність яких увиразнюють ритмічність і римування: *Наші діди не знали біди, а їх внуки знають лиш муки* (II, с. 101); *Тягни, кобило, хоч тобі не мило* (II, с. 44); *До чорта та худоба, коли жити не вподоба!* (III, с. 9); *Голубець гукає, собі пари шукає* (III, с. 77); *Поки стара спече книші, а в діда не стане душі* (III, с. 45); *Сорока у ворони просить оборони* (III, с. 238); *Бог не прутом карає* (III, с. 61); *Брехати не ціпом махати* (II, с. 229); *Хміль – не вода, чоловікові біда!* (III, с. 38). Прислів'я і приказки як згустки народної мудрості – присутня окраса мови письменника, що узагальнює багатомісний життєвий спостереження українців.

Художні тексти С. Воробкевича насичують різноманітні примовки – утрадиційнені формули привітання, прощання, припрошування, побажання,

що є частиною повсякденного спілкування українців, відбиваючи такі їхні моральні якості, як увічливість, шанобливість, доброзичливість, побожність, емоційність, кмітливість тощо, напр.: *Дай вам Боже здоровлячко* (II, с. 349); *Дай Боже вам з води і з роси!* (III с. 172); *Веди тебе Пречиста Діва!* (II, с. 154); *Прошу, мої гості; чим хата має, тим і приймає* (II, с. 57); *Наша хата на помості – просим, просим, милі гості!* (III, с. 353); *З гостем і Бог приходять до хати, мої милі гостеньки!* (II, с. 51); *Оставайте всі здорові. Бог най буде з вами!* (I, с. 57). *По сій мові будьте здорові!* (III, с. 39) та ін. Такі структури надають художній мові письменника національного колориту, емоційної наснаги, глибокозмістовно та сконденсовано відтворюючи розумово-мовленнєву творчість українців.

Висновки. Вивчення релевантних особливостей національно-мовної картини світу через художній текст нерозривно пов'язане з дослідженням індивідуально-авторських картин світу, що містять інформацію про ментальність народу, літературу якого репрезентує той чи той письменник. Дослідження ідіостилію С. Воробкевича дало змогу виявити в його художніх текстах самобутні національно-культурні словесні образи, вербалізовані різнорівневими одиницями, які набувають символічного значення, репрезентуючи національний тип мислення автора, виявляючи

його етнічну належність. Як мовно-естетичні знаки національної культури, такі одиниці посилюють експресивні потенції художньо-літературного дискурсу та відтворюють у мовостилі письменника національно-мовну картину світу українців, репрезентують світогляд народу, серед якого зростає і жив митець.

Шатілова Наталія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Авторка понад 70 наукових праць, співавторка 3 монографій та 4 навчально-методичних посібників для вищої школи. Коло наукових інтересів: ідіостилістика, лінгвістика тексту, методика викладання української мови у закладах загальної середньої та вищої освіти.

Shatilova Nataliia – PhD of Philology, Associate Professor of the Department of Modern Ukrainian Language of the Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University. Author of more than 60 scientific papers, co-author of 3 monograph and 4 educational and methodological manuals for higher education. Scientific interests: idiosyllistics, text linguistics, methods of teaching the Ukrainian language in institutions of general secondary and higher education.

Received: 22.05.2024

Advance Access Published: July, 2024

© N. Shatilova, 2024